

Lunds universitet
Statsvetenskapliga institutionen
Freds- och konfliktvetenskap

FKVK02:3
Vt 2014
Handledare: Roxanna Sjöstedt

Oärliga mål och spoiling

En kritisk analys av privata aktörers förehavanden i
resurskonflikter

Fredrik Moberg

Abstract

This essay's objective is to problematize the presence of private actors in protracted conflicts in resource rich states. *Constructive engagement* is a term that has justified the presence of private actors in war-torn states and functions as a political shield for private actors, something the essay is critical towards. Through the use of critical spoiler-theory and theory-testing process tracing the essay seeks to understand to what length a private actor can affect a conflicts length and intensity by obstructing peace. The essay studies the actions of two private actors during the context of civil war, the private actors are Chevron and Lundin Petroleum. The process tracing of the actions of these actors is analyzed and traced to an outcome for the peace process in the conflict where they operate. The conclusions that can be drawn from the study shows that private actors can affect the outcome of conflicts in some cases, if the necessary motives exist.

Tecken: 69825

Nyckelord: Spoiler, Angola, Sudan, Chevron, Lundin Petroleum

Innehållsförteckning

1	Introduktion	1
1.1	Bakgrund	1
1.2	Syfte och frågeställning.....	2
2	Teori	4
2.1	Utvecklingen av spoilerkonceptet	4
2.2	Kritisk spoiler teori.....	5
2.2.1	Spoiling och spoiler.....	5
2.3	Uppsatsens användning av teorin.....	6
3	Metod	8
3.1	Processpåring	8
3.1.1	Teoriprovande processpåring	9
3.2	Komparativ fallstudie	10
3.2.1	Valda fall	10
3.3	Material	11
3.4	Disposition	11
4	Inbördeskriget i Angola	12
4.1	Chevron i Angola	13
4.2	Mordet på UNITAs ledare.....	14
4.3	Angola Partnership Initiative	15
5	Inbördeskriget i Sudan	16
5.1	Lundin Petroleum i Sudan.....	17
5.2	Tvångsförflyttningar från Block 5A.....	18
5.3	Oljevägen	19
6	Analys	21
6.1	Chevron	21
6.2	Lundin Petroleum	22
6.3	Återkoppling till teorin.....	23
7	Slutsatser	25
8	Källförteckning	27

1 Introduktion

Förekomsten av konflikter i resursrika stater är problematisk ur många perspektiv. Utvinning av naturresurser som olja och diamanter kan generera mycket vinst och kontrollen över denna utvinning är följaktligen något som många aktörer strävar efter i konfliktområden. Med naturresurser som en källa för instabilitet för många stater i världen är det av hög relevans att problematisera olika aspekter av resurskonflikter och resursutvinning. En sådan här aspekt som lätt kan förbises i diskussioner om resurskonflikter är vilken roll och påverkan som privata aktörer, som bedriver näringsverksamhet, har i kontexten av resurser och konflikt. Detta ställer - förutom rent normativa frågor – även frågor om hur privata företag konkret kan påverka en konflikt då de har närvaro i några av de mest konfliktdrabbade regionerna i världen.

Det övergripande forskningsproblemet för den här uppsatsen är privata aktörers påverkan på konflikter där naturresurser är en betydande konfliktorsak. Mycket forskning har bedrivits kring teorierna om resursfällan och den destabiliserande effekt som resursrikedom verkar ha för många stater i Afrika, Asien och Sydamerika. Instabiliteten i de här staterna har inneburit att klyftorna mellan de rika och de fattiga staterna i världen fortsätter att växa. Robert Collier (2007) med flera har visat på vilken destabiliserande effekt som resursrikedom har genom att resursinkomsterna skapar fällor som utvecklingsstater kan fastna i. Den här instabiliteten som resurserna skapar har i många fall varit tändvätska för konflikter runt om i världen (Kaldor *et al.*, 2007). Förutom det rent normativt problematiska i att privata aktörer figurerar och tjänar pengar i konfliktområden, så är det även av intresse att försöka förstå och förklara vilken påverkan de här privata aktörerna kan ha på till exempel konflikters dynamik och längd. Är det till och med så att privata aktörer bör betraktas som spoilers i konfliktområden? Eller kan det vara så att privata företag i vissa fall tjänar på att en konflikt långdragenhet och därför inte arbetar aktivt för att få ett slut på den?

1.1 Bakgrund

För privata aktörer, såsom multinationella företag, har resursrikedomarna i de institutionellt svaga och korrupta utvecklingsländerna i Sydamerika, Afrika och Asien givit stora möjligheter öka sin ekonomiska tillväxt. Utvinningen av till exempel olja, diamanter och metaller i utvecklingsländer har varit ekonomiskt gynnsam för både de multinationella företagen och staterna där resurserna utvunnits. Men som beskrivits ovan har den här ekonomiska vinningen inte alltid fört med sig goda konsekvenser för utvecklingslandet. Instabilitet, korruption och

maktkamper är något som är vanligt förekommande i utvecklingsländer med stora resurstillgångar. I många fall leder den här utvecklingen så småningom också till konflikt, något som Angola, Sudan, Sierra Leone och Demokratiska Republiken Kongo alla är exempel på (Patey, 2007: 1000). Multinationella företag har följaktligen spelat en betydande roll i några av de mest destruktiva och långdragna konflikterna de senaste 40 åren, något som ofta förbises.

Ett begrepp som använts mycket i rättfärdigandet av privata aktörers närvaro i konfliktområden är *constructive engagement*, som bland annat Europeiska Unionen använder sig av. Antagandet som rättfärdigar närvaron är enkel – den ekonomiska utveckling som de privata aktörerna bidrar till kommer leda till social utveckling. Det vill säga är idén att närvaron faktiskt bidrar till stabilitet i konfliktområden genom ekonomisk utveckling (Mena et al, 2009: 181). Det problematiska i detta antagande är det faktum att forskning om resursfällan visar på att stora inkomster från resursexport snarare leder till motsatsen. På grund av att stater, med hjälp av utländska privata aktörer, försöker vinstmaximera sin resursexport så ökar förekomsten av korruption och felinvesteringar, vilket i sin tur leder till instabilitet inom staten. Vad forskningen om resursfällan visar på är att privata aktörer snarare motverkar än bidrar till stabilitet i konfliktområden genom sin resursutvinning och sin närvaro (Collier, 2007: 42f). Med detta i åtanke så är det också av intresse att försöka förstå huruvida privata aktörer även har en påverkan på konflikten i sig, och inte bara den institutionella stabiliteten i staterna.

1.2 Syfte och frågeställning

Den samhälleliga relevansen i att förstå hur privata aktörer påverkar konflikter är följaktligen hög. För de påverkade staterna och deras befolkningar är det naturligtvis av störst vikt att undersöka om privata aktörer hjälper, som idén om *constructive engagement* bygger på, eller stjälper, vilket antyds i forskning om resursfällan. Om det visar sig att privata aktörer gör mer skada än nytta i konflikter så bör det internationella samfundet se över möjligheterna att i större utsträckning övervaka privata aktörer i konfliktområden. Vad gäller den vetenskapliga relevansen så kommer uppsatsen bidra med kumulativitet till forskningen om resursfällan, genom att undersöka en annan aspekt av teorin som inte är lika väl utredd, det vill säga utomstående aktörers påverkan. Uppsatsen kommer dock framförallt bidra med insikter i hur privata aktörer och utomstående parter till konflikten kan påverka och även vara spoilers i konfliktområden, något som hjälper till att bredda begreppet och forskningen kring det.

Syftet med uppsatsen är att problematisera privata aktörers närvaro i konfliktdrabbade områden där resursutvinning är en viktig aspekt av konfliktorsaken. Genom att göra en komparativ studie ämnar uppsatsen undersöka om de mekanismer som finns i det ena fallet även går att observera i det andra fallet. Om detta görs blir det möjligt att dra slutsatser kring vilken påverkan privata aktörer kan ha på konflikter. Uppsatsen kommer använda sig av en teoriprovande metod, men den teoriprovande aspekten av uppsatsen kommer

endast vara ett delmål. Uppsatsen kommer även ha en teoriutvecklande aspekt då det teoretiska ramverket kommer användas för att förklara privata aktörers beteenden även innan en fredsprocess genomförs, men även under en fredsprocess. Även om de teoretiska indikatorer som kommer användas inte går att identifiera så kommer uppsatsen bidra med insikter i just hur privata aktörer påverkar konflikter genom sina förehavanden. Främst ämnar uppsatsen följaktligen skapa förståelse kring hur privata aktörer påverkar konflikter, men också om privata aktörer kan förklaras vara potentiella spoilers i konfliktområden. Huvudfrågeställningarna lyder:

- Hur påverkar privata aktörer inomstatliga konflikter i resursrika stater?

2 Teori

Teorin som kommer användas för att förklara hur privata aktörer kan påverka konflikter är Newman och Richmonds kritiska breddade teori om spoilers. Jag kommer i det här kapitlet redogöra för utvecklingen av spoilerkonceptet och argumentera för mitt val av teori.

2.1 Utvecklingen av spoilerkonceptet

Forskning om spoilers i konfliktområden är främst inriktad på hur ledare och partier/grupper kan påverka fredsprocesser. Stephen Stedmans ursprungliga teori om spoilers bygger på antagandet att ledare och/eller partier som riskerar att mista makt genom en fredsprocess kommer att försöka förhindra att en fred nås (Stedman, 1997: 7). En viktig aspekt av Stedmans teori är dock att en spoiler inte existerar i ett vakuum, en aktör blir först en spoiler när det finns en fredsprocess att förhindra. En aktör, vare sig det är ett parti, en rebellgrupp eller en politisk ledare, kan inte betecknas som en spoiler för en konflikt förrän det gjorts ett aktivt handlande mot en fredsprocess av några parter i konflikten (Stedman, 1997: 7). Med detta sagt menar Stedman att det är fredsprocessen som i sig självt skapar spoilers. Spoiler är således inget epitet man kan lägga på en aktör i en konflikthärd förrän en fredsprocess inletts.

Stedmans teori om spoilers fick stort genomslag och har givit upphov till mycket forskning som baserats på hans ursprungliga teori. Mycket av den forskning som bedrivits kring spoilers efter detta har främst fokuserat på hur till exempel partier, politiker, rebellgrupper och terrorister, både innanför och utanför fredsprocesser kan förhindra att fred uppnås (Nilsson & Söderberg-Kovacs, 2011: 607). Forskare har även försökt bredda begreppet spoiler med hjälp av kritiska studier genom att undersöka om det finns andra aktörer som kan förstöra fredsprocesser, som inte nödvändigtvis är parter i konflikten. Newman och Richmond (2006a: 102f) bland annat menar att all aktivitet från vilken aktör som helst, som är emot fredsprocessen, bör ses som spoilers. Här menar de att till exempel diaspora grupper, utländska paramilitära grupper och utländska privata företag bör räknas in i spoiler-konceptet också, vilka kan ses som en tredjeparts aktör i fredsprocesser. Anledningen till att Newman och Richmond valt att utveckla och bredda spoilerkonceptet är på grund av att de anser att spoilerkonceptet är för begränsat för att fånga alla de komplexa processer som genomsyrar dagens globaliserade värld (Newman & Richmond, 2006b: 5f). Den här utvecklingen av spoilerkonceptet har dock fått utstå kritik på grund av att det underminerar konceptets användbarhet. Genom att blanda in, till exempel

tredjepartsaktörer, i spoilerkonceptet så riskerar man att göra konceptet för elastiskt och på så sätt frångå konceptets precision och användbarhet i att identifiera spoilers (Nilsson & Söderber-Kovacs, 2011: 610).

2.2 Kritisk spoiler teori

Även om det går att kritisera Newman och Richmond för att de frångår spoilerkonceptets enkla och tydliga koncept så finns det goda argument till att de väljer att utveckla begreppet. Utgångspunkten för deras teori är en kritik mot så kallad *liberal peacebuilding*. Liberalt fredsbyggande är det rådande paradigmet för hur fredsbyggande genomförts under de senaste 20 åren. Viktiga element av liberalt fredsbyggande är främjande av demokratisering, skapandet av en fungerande marknadsekonomi och andra institutioner som förknippas med moderna västerländska stater (Newman *et al.*, 2009: 3). Vad det stora genomslaget för liberalt fredsbyggande gjort är att skapa en idé om hur en fredsprocess ”ska se ut”. Målet för en fredsprocess under det rådande paradigmet kommer alltid vara en ”liberal fred” med fria val, marknadsekonomi, upprätthållande av mänskliga rättigheter och ett system byggt på västerländska lagar och regler. I den här bilden av hur en fredsprocess ska se ut finns det ett normativt ställningstagande som fungerar som en exkluderande effekt. I den här kontexten skapas begreppen *spoiler* och *spoiling*, aktörer som inte stödjer en fredsprocess med de här målen döms ut för att vara spoilers (Newman & Richmond, 2006b: 2).

Newman och Richmond väljer att bredda begreppet spoiler för att de anser att det normativa ställningstagandet i begreppet bör problematiseras. Vad de menar är det mest problematiska med begreppet spoiler är att det blir ett abstrakt begrepp som kan användas på ett generaliserande sätt tack vare liberal fred som rådande paradigm. Newman och Richmonds syfte är att frångå det abstrakta och rigida i hur begreppet används och istället använda konceptet i kontexten av varje konflikt och fredsprocess som analyseras. Följaktligen menar de att man bör använda ett bredare kritiskt perspektiv när man analyserar konflikter, för om man väljer att döma en aktör att vara en spoiler utifrån det normativa ställningstagande som en liberal fred är så finns risken att man spelar i händerna på andra aktörer i konflikten eller till och med tredjepartsaktörer. Dagens inomstatliga konflikter är oerhört komplexa och innehåller en mängd aktörer, motiv och processer, både utanför och innanför konfliktområdet. I den kontexten blir ett generaliserande spoilerkoncept mycket begränsat i sin förklaringskraft (Newman & Richmond, 2006b: 3f).

2.2.1 Spoiling och spoiler

Som nämnt ovan så bygger Newman och Richmond sin teori på en kritik mot liberalt fredsbyggande och det normativa ställningstagande som konceptet skapar. En *spoiler* enligt liberalt fredsbyggande är helt enkelt en aktör som är emot en

fred konstruerad enligt liberala idéer och normer. Problemet är att liberala idéer om statsbyggande inte nödvändigtvis är universella värderingar som delas av alla. Men eftersom de här idéerna betraktas som universella i kontexten av fredsbyggande döms aktörer ut för att vara spoilers. I detta finns ett normativt och subjektivt ställningstagande – aktörer som är emot en liberal fred är spoilers enligt liberal fred-paradigmet. Newman och Richmond menar dock att alla aktörer har potentialen att vara spoilers, det handlar snarare om vilka taktiker man använder snarare än om vilka aktörer som gör det – vad de kallar oärliga mål. För att problematisera spoilerkonceptet menar Newman och Richmond istället att man bör analysera problemet utifrån en ”inifrån-ut”-perspektiv (Newman & Richmond, 2006b: 5). Genom att försöka förstå en konflikts dynamik utifrån de inblandade aktörernas perspektiv kan man frågå det subjektiva i användandet av begreppet spoiler. Vad detta perspektiv gör är att skapa förståelse kring vad en utomstående kan kalla spoiling, men vad som egentligen är ett legitimt försök att forma en fredsprocess eller ett försök att avsluta det på grund av att det inte tillfredsställande för den aktören (Newman & Richmond, 2006b: 6)

Den centrala idén i Newman och Richmonds teori är följaktligen att begreppet spoiler är ett subjektivt och potentiellt brett koncept. Uppsatsen kommer därför liksom teorin utgå ifrån att alla handlingar som på något sätt förhindrar en fred betraktas som spoiling. För att förstå vilken påverkan privata aktörer kan ha på konflikter och fredsprocesser så kommer uppsatsen framförallt analysera vilka motiv och incitament privata aktörer har för att påverka fredsprocesser.

2.3 Uppsatsens användning av teorin

Eftersom uppsatsen använder sig av Newman och Richmond kritiska spoiler-teori som teoretiskt ramverk kommer deras deduktiva kausala mekanismer användas som operationalisering av hur privata aktörer kan påverka en konflikt. De menar att privata aktörer kan påverka konflikter och fredsprocesser genom att indirekt påverka. Den här indirekta påverkan på konflikten eller fredsprocessen fungerar som kausala mekanismer som till slut leder fram till en konsekvens för konflikten. Teorin identifierar flera sådana här mekanismer, men uppsatsen kommer endast använda sig av två av de här mekanismerna. Målet för uppsatsen är att försöka observera någon av de här aktiviteterna från privata aktörer i de valda fallen och försöka spåra processen från aktivitet från en privat aktör till det att det får en konsekvens för konflikten. De här mekanismerna är:

- Att skapa incitament för andra aktörer att förstöra en fredsprocess. Detta kan ske genom att till exempel finansiellt stödja aktörer eller genom att utlova ökade investeringar.
- Att utöva press på andra utomstående aktörer som kan förhindra fredsprocessen. Detta kan ske genom att till exempel be andra stater att engagera sig i konflikten (Newman & Richmond, 2006a: 107).

Uppsatsens syfte är att problematisera privata aktörers närvaro i resursrika konfliktområden, men också deras kopplingar till parter till konflikten. Därför kommer uppsatsen använda sig av den kritiska spoiler-teorin som teoretiskt ramverk för att försöka förklara vilken påverkan privata aktörer kan ha på konflikter och fredsprocesser. Newman och Richmonds kritiska spoiler-teori, och spoiler-teori generellt, handlar om hur aktörer i kontexten av en fredsprocess agerar för att förhindra, förstöra och skjuta upp att en fredlig uppgörelse nås på någon annans villkor. Som Stedman konstaterade så blir en aktör först en spoiler när det finns en fredsprocess att förstöra, en spoiler uppstår således inte ur ett vakuum. Uppsatsens huvudsyfte är dock inte bara att pröva om privata aktörer kan vara spoilers i en fredsprocess, utan snarare vilken påverkan de har på en konflikt. Idén bakom detta är att försöka förklara privata aktörers beteenden även under konflikten med hjälp av teorin. En annan anledning till att teorin används är också på grund av att det inte alltid är lätt att definiera vad en fredsprocess är och när den äger rum. Är det en fredsprocess som äger rum när parterna sitter i ett rum tillsammans, trots att den ena parten inte har någon som helst för avsikt att genomgå en fredsprocess? Som Newman och Richmond konstaterar så är fredsprocesser just en process, det är inte en enskild händelse. I det ljuset kan traditionella konceptualiseringar av spoiler-teorin vara begränsade i sin förklaringskraft (Newman & Richmond, 2006b: 4). Uppsatsen kommer därför inte endast fokusera på privata aktörers påverkan under fredsprocessen, utan även under konflikten.

3 Metod

Det första metodologiska övervägandet som gjorts för uppsatsen är valet mellan att genomföra en kvantitativ eller en kvalitativ analys. Uppsatsen kommer använda sig av en kvalitativ metod på grund av det teoretiska ramverk som valts för uppsatsen. En vidare anledning till att kvantitativ metod inte kommer att användas beror på att de variabler som kommer att undersökas i uppsatsen inte är enkelt anpassningsbara till statistik. Det skulle vara möjligt att göra en kvantitativ studie genom att undersöka vilka finansiella kopplingar privata aktörer har med grupper och ledare som är inblandade i fredsprocessen, men ett problem som uppkommer är att den här typen av data oftast inte finns tillgänglig för omvärlden och kan vara bristfällig.

I stället kommer en intensiv kvalitativ analys genomföras av två fall där privata aktörer haft närvaro i en konflikttrabbad stat, närmare bestämt Sudan och Angola. Dock så kan uppsatsen ha kvantitativa inslag, men betoningen för uppsatsen kommer ligga vid kvalitativa studier av det valda ämnet (Bjereld et al, 2009: 120). Det teoretiska ramverk som valts kommer styra uppsatsens vetenskapsteoretiska utgångspunkt och därmed operationaliseringen. Den ontologiska utgångspunkten är idealistisk i den mening att uppsatsen kommer utgå ifrån tanken om att det inte finns några sanningar frånskilt idéer (Hollis, 2006: 110). Uppsatsen motsäger inte nödvändigtvis materialismen, snarare används idealismen som utgångspunkt i uppsatsen som en förklaringsmodell för hur privata aktörer kan förstås som en spoiler i fredsprocesser, följaktligen är uppsatsens syfte inte att konstatera att företag är spoilers, snarare hur de kan förstås vara det i en given kontext. Anledningen till detta är främst att upprätthålla intersubjektiviteten i analysen (Hollis, 2006: 114).

3.1 Processpåring

Uppsatsens forskningsproblem berör vilken påverkan privata aktörer kan ha på konflikter och fredsprocesser i resursrika stater. Det teoretiska ramverket som valts för att besvara forskningsfrågan klarlägger att privata aktörer framförallt kan ha indirekt påverkan på fredsprocesser, det vill säga så är de inte aktiva i att själva förstöra processen. Det är följaktligen viktigt att försöka att spåra händelseförloppet från en handling av en tredjeparts-aktör till det att det får en konsekvens för konflikten eller en fredsprocess. Det vi följaktligen måste göra för att klarlägga att den privata aktören påverkat fredsprocessen på något vis är en processpåring. Motiven för handlingen förutsätter vi redan finns där, det vi är

intresserade av att veta är om processen går att spåra till aktören (Teorell & Svensson, 2007: 249f).

Processspårning som vetenskaplig metod är mycket användbar för att försöka förstå och förklara vilka processer som har påverkan på händelser är svåra att isolera. Metoden går ut på att försöka identifiera den kausala mekanism som finns mellan den oberoende variabeln och utfallet för den beroende variabeln. Att spåra processer som kan ha lett till ett utfall gör det enklare att minska antalet möjliga förklaringar till ett fenomen. Men även om det går att spåra processer som kan ha lett fram till ett utfall så kan det dock vara svårt att räkna bort andra möjliga förklaringar till utfallet, särskilt när de processer som finns i dagens globaliserade värld är mycket komplexa. Vad processspårning dock gör är att ge möjlighet att undersöka alternativa förklaringar till hur olika utfall kan ha skapats och möjlighet att kartlägga potentiella kausala mekanismer som till exempel en teori förutser eller som det finns bevis för i andra fall. Med hjälp av andra fall kan man sedan börja jämföra och undersöka om de kausala mekanismerna går att identifiera i andra fall (George & Bennet, 2005: 206f).

För uppsatsens syfte är processspårning den metod som ger störst möjlighet att undersöka om de mekanismer som den kritiska spoilerteorin menar finns verkligen går att observera. Processspårning är värdefullt som ett verktyg för att testa och utveckla teorier, vilket är ett delmål för uppsatsen. Processspårningen nackdel är att den bara ger en kausal förklaring om processen går att spåra från ageranden till utfall (George & Bennet, 2005: 222). Men även om det inte går att finna de kausala mekanismer mellan privata aktörer och konflikters dynamik som teorin menar finns så finns det ändå ett värde i att undersöka vilka andra mekanismer och processer som påverkar konflikter genom att hitta andra möjliga förklaringar (George & Bennet, 2005: 209).

3.1.1 Teoriprovande processspårning

Den processspårningsmetod som kommer användas för uppsatsen är teoriprovande processspårning. Det är en deduktiv forskningsmetod som testar om en hypotetisk kausal mekanism existerar i ett givet fall. För uppsatsens syfte är den här metoden den typ av processspårning som ger störst möjlighet att använda den givna teorin för att besvara uppsatsens frågeställning. Den kritiska spoilerteorin förutsäger att det kan finnas en kausal koppling mellan privata aktörers ageranden (x) och utfallet för hur fredsprocessen inom en konflikt (y). Detta kommer utgöra den deduktiva grunden för uppsatsen.

Det första steget i teoriprovande processspårning är att utifrån den givna teorin skapa förutsägbara och observerbara mekanismer för hur processen ska se ut för att hypotesen ska stämma. Kärnan för teoriprovande processspårning är sedan att genomföra ett strukturerat empiriskt test av det valda fallet för att undersöka om de mekanismer som förutsetts finnas faktiskt går att observera. Om det sedan går att observera de förutsedda mekanismerna som skapats utifrån teorin kan man dra slutsatsen att de hypotiserade kausala mekanismerna existerar i det fallet som undersöks, baserat på Bayesisk logik om slutledning (Beach, 2014: 32). En viktig

aspekt av processpåring är att varje del av den kausala mekanismen inte har en tillräckligt stor påverkan på processen för att ensamt påverka utfallet, istället är de ”delar” av den maskin som tillsammans producerar utfallet Y. Olika enheter engagerar sig i aktiviteter som i sin tur leder till förändring. Enheter i det här fallet kan vara grupper, personer eller privata aktörer. Aktiviteterna som enheterna förehar skapar i sin tur aktiviteter som driver en process framåt. Om vi kan bevisa att de här mekanismerna formar en process som leder fram till ett utfall har vi starka bevis för att den hypotiserade kausala mekanismen går att observera (Beach, 2014: 28).

3.2 Komparativ fallstudie

Uppsatsen kommer vara upplagd som en komparativ fåfallstudie där två fall kommer analyseras enligt den metod som tagits upp ovan. Den komparativa metoden kommer vara en ”structured, focused comparison”. Detta innebär att den är strukturerad utifrån att uppsatsen kommer utgå ifrån forskningsproblemet och syftet i analysen, detta för att kunna göra en systematisk jämförelse mellan fallen och kunna dra vissa kumulativa slutsatser. Uppsatsen kommer vara fokuserad i den mening att uppsatsen endast kommer ta upp vissa valda aspekter av historiska händelser (Geroge & Bennet, 2005: 67). Fallen som valts för uppsatsen är valda utifrån principen om ”mest-lika”-fall. Fallen skiljer sig åt på en variabel: förekomsten av en fredsprocess. Anledningen till detta är att jag vill undersöka om privata aktörer som närvarar i konflikthärdar kan vara ett fall av spoilers. Anledningen till att fallen skiljer sig åt är för att undersöka om det teoretiska ramverket även kan förklara privata aktörers ageranden under en konflikt utan förekomsten av en fredsprocess. Att välja två fall som är lika ger också möjlighet att empiriskt pröva den valda teorin.

3.2.1 Valda fall

De valda fallen för uppsatsen är Sudan och Angola. Fallen har valts eftersom båda staterna har varit drabbade av långdragna inomstatliga konflikter, där naturresurser har varit en bidragande orsak till konflikternas dynamik och längd. I fallet Sudan kommer perioden 1997-2003 undersökas. Anledningen till detta är att det under den här perioden var konflikt i landet, samtidigt som flera utländska privata aktörer bedrev näringsverksamhet i de mest oroliga områdena. På grund av uppsatsens begränsade omfång kommer endast en privat aktörs förehavanden analyseras i varje fall, i fallet Sudan kommer Lundin Petroleums ageranden analyseras. Lundin Petroleum är en av de aktörer som hade störst närvaro i landet under den här perioden samtidigt som försök till fredsprocesser genomfördes.

I fallet Angola kommer perioden 1998-2004 undersökas. Anledningen till detta är att det är under den här perioden som även här utländska aktörer hade störst närvaro i konfliktområdena och den period då de stridande parterna var som

mest beroende av utomstående aktörer för finansiering. Fallen skiljer sig åt i det i Angola under den valda tidsperioden inte fanns någon fredsprocess som ledde fram till att konflikten tog slut. Snarare tog konflikten slut på grund av att den ena sidan slog sin motståndare. I fallet Angola kommer företaget Chevron undersökas på grund av att det är den privata aktör i Angola som hade störst närvaro och störst näringsverksamhet.

3.3 Material

Det material som kommer användas i uppsatsen kommer främst bestå av sekundärkällor. Den stora massan av det material och den data som samlas in kommer att tas ifrån vetenskapliga artiklar och rapporter ifrån NGOs¹. En del av materialet kommer även tas ifrån nyhetskällor, detta är på grund av att mycket av den data som behövs för att genomföra en processpåring är beroende av veta när och hur en aktör agerade i en situation, något som nyhetskällor ofta rapporterar.

3.4 Disposition

De två följande avsnitten i uppsatsen kommer bestå av redovisning av den processpåring som genomförts i de valda fallen. De kommer inledas med en kort sammanfattning av konflikten och en presentation av den valda privata aktören. Eftersom uppsatsen är fokuserad kommer endast processer som passar in i uppsatsens syfte redovisas. I det här avsnittet kommer därför de resultat av den forskning som genomförts redovisas. Som nämnt i metod-avsnittet är forskningen ”fokuserad” i den mening att den empiri som tas upp är selektivt vald eftersom det är vissa specifika kausala samband som undersöks.

I analysdelen kommer sedan teorin och empirin bindas ihop. Detta innebär att empirin kommer analyseras utifrån det teoretiska ramverket, det vill säga de deduktiva kausala mekanismerna. Här kommer även en komparation genomföras mellan fallen för att undersöka till vilken grad det går att dra några slutsatser utifrån studien.

¹ Non-governmental organization

4 Inbördeskriget i Angola

Angola är ett land som varit plågat av konflikt och våld sedan 60-talets uppror mot kolonialmakten Portugal. 1975 blev landet självständigt, men de grupper som tidigare hade kämpat tillsammans för ett självständigt Angola vände sig nu mot varandra för att nå makten i vad som kom att bli ett av de mest långdragna och våldsamma krigen i Afrikas historia. Huvudkombattanterna var den Marxistisk-Leniniska gruppen MPLA och den nationalistiska gruppen UNITA. Under 70- och 80-talet hade konflikten karaktären av ett satellit-krig där huvudparterna till Kalla kriget stödde varsin grupp i konflikten och där den utomstatliga inblandningen var hög. MPLA var den grupp som var *de facto* styrande över landet men hade endast kontroll över landets stora kuststäder, medan UNITA agerade som en kvasi-stat för landets vidsträckta inland (Le Billon, 2007: 102f). Efter Kalla krigets slut genomfördes en fredsprocess, vilket till slut ledde fram till att ett demokratiskt val hölls 1992. Men direkt efter att valresultatet redovisats utbröt återigen konflikt då UNITA ansåg att valet inte gått rätt till. Kalla krigets slut innebar slutet för utomstående statliga aktörers inblandning och kombattanterna var nu tvungna att hitta nya sätt att finansiera sina konfliktsatser. I MPLAs fall innebar detta att landets stora oljetillgångar finansierade deras militära medel, medan UNITA kunde förlita sig på export av diamanter för att finansiera sina krigsatser. Under hela 90-talet och var detta modellen för hur kombattanterna kunde fortsätta konflikten. UNITAs fortsatta kamp mot MPLA och oljebolagens ”neokolonialism” rättfärdigade MPLAs fortsatta försök att besegra UNITA (Le Billon, 2007: 104). Konflikten fortsatte på det här sättet fram till 2002 när UNITAs ledare till slut blev mördad av MPLA, vilket i sin tur efter en period ledde fram till ett slut för konflikten och fred för första gången i landet sedan dess självständighet. Sex veckor efter Savimbis död så lade UNITA slutligen ner sina vapen och en vapenvila förhandlades fram. Cirka 350 000 UNITA-soldater och deras familjer fick amnesti för händelser under kriget och de förflyttades till 33 olika läger runt om i Angola för att påbörja demobilisering och omförflyttning. I november 2002 lade UNITA ner sin militära verksamhet och blev nu ett konservativt politiskt parti (Systemic Peace, 2010: 3).

I skuggan av konflikten mellan MPLA och UNITA har det sedan Angolas självständighet funnits en konflikt i den oljerika exklaven Cabinda. Cabindas kust är Angolas oljerikaste område, och också det område där Chevron har sina största och mest produktiva oljeanläggningar. FLEC², den cabindiska rebellgruppen som slåss för självständighet, var efter freden mellan MPLA och UNITA fortfarande aktiva i att försöka nå självständighet både väpnat, men också politiskt (Shantz,

² Front for the Liberation of the Enclave of Cabinda

2006: 24). Under slutet av 2002 genomförde den Angolanska militären en stor operation där de försökte driva rebellgruppen ut ur landet. Något de till slut lyckades med efter att ha förstört rebellernas huvudbas och drev de resterande rebellerna i exil (Shantz, 2006: 24).

4.1 Chevron i Angola

Det Amerikanska bolaget Chevron är en av de största och viktigaste privata aktörerna för den Angolanska staten som utvinner olja från landets mycket oljerika havsbotten. Chevron har funnits i Angola sedan 1958, det vill säga redan innan landets självständighet från kolonialmakten Portugal, då först under namnet Texaco. Chevron har sedan dess i oavbruten följd funnits i Angola och i stadig takt ökat produktionen av olja (Chevron, 2014). Företaget är aktivt i cirka 180 stater runt om i världen, varav Angola är en av deras viktigaste operationer. Under perioden 1998-2002 var Chevron den avsevärt största producenten av olja i Angola, som ensamt producerade 60% av all råolja som utvanns i landet (Lucier, 2002)(Le Billon, 2007: 121). Den angolanska oljeindustrin regleras och kontrolleras av det statliga oljebolaget Sonangol. Trots sina stora oljetillgångar, vilket rent tekniskt gör Angola till ett medelinkomstland, så är landet ett av de mest korrupta i världen vilket är till stor del på grund av de stora oljeinkomsterna och den dåliga insynen i Sonangol (Le Billon, 2007: 208).

Att Chevron och USA har stora intressen i att säkra pålitliga oljetillgångar är något som är högt prioriterat av båda aktörerna. Angola är mycket intressant som oljeleverantör eftersom landet har stora outnyttjade oljereserver som ligger utanför landets kust på stora djup (Harshe, 2003: 113). Det var först under 1990-talet som tekniken tillät att oljetillgångarna på djupt vatten kunde börja användas för utvinning av olja och gas. Angola förväntas under 2000-talet stiga upp som den största oljeleverantören i Afrika när den teknik som behövs utvecklats tillräckligt mycket. Både för Chevron och för USA som land är Angola en väldigt lovande framtida exportör av olja med stor utvecklingspotential (Le Billon, 2007: 107).

Det finns också en tydlig koppling mellan USAs regerings säkerhetsrådgivare och Chevron. 1991 lämnade Condoleezza Rice sin post som rådgivare i frågor om nationell säkerhet i George H Bush administration för att sitta i styrelsen för flera stora amerikanska företag, det första av dessa företag var Chevron. Rice satt i Chevrons styrelse från 1991 ända fram till december 2000, en period då företaget ökade sin omsättning markant. År 2000 blev Rice återigen blivit rådgivare gällande nationell säkerhet för den Amerikanska administrationen, den här gången under George W Bush. När Rice blev rådgivare för den Amerikanska administrationen deklarerade hon dessutom att hon ägde aktier värda 250 000\$ i Chevron (Lucier, 2002).

4.2 Mordet på UNITAs ledare

Vad gäller Chevron i Angola så finns det en tydlig finansiell koppling mellan Chevron och den Angolanska regeringen, utöver de handelsmässiga förhållandena. Förutom att ta skatt på all olja som produceras i Angola så började staten under 90-talet, för att kunna få in ännu mer pengar till staten, sälja så kallade "exploration rights" för att utländska företag skulle få prospektera nya oljefält. Bara under 1999 uppgick inkomsten för de här rättigheterna till 900 000 000\$. Cirka hälften av den här inkomsten gick bara under 1999 till att köpa nytt militärt materiell, medan den andra hälften inte togs upp i landets officiella budget, vilket förmodligen innebar att pengarna genom olika kanaler gick till landets styrande elit (Maliquias, 2001: 528). Mellan 1999 – 2002 uppgick 8 000 000 000\$ i "oklassificerade" utgifter för staten (Le Billon, 2007: 115). Chevron och andra bolag har följaktligen betalat stora summor för att få tillgång till oljefälten som förväntas ge stor utdelning.

Under 2001 och 2002 hade UNITA blivit allt svagare och i februari 2002 hade MPLAs militära gren efter att ha använt en "bränd-jord"-taktik och satelliter lyckats hitta och isolera Jonas Savimbi, rebellgruppen UNITAs ledare, vilket till slut ledde fram till att han mördades i ett bakhåll. UNITA hade under 2001 och början av 2002 haft det svårt att finansiera sina utgifter för att fortsätta konflikten på grund av sanktioner mot så kallade "konflikt-diamanter" och var nu svagare än de hade varit på många år, vilket innebar att det oljefinansierade MPLA hade möjligheten att besegra rebellgruppen genom att mörda den karismatiska Savimbi som av många ansågs vara anledningen till att UNITA fortsatte konflikten trots stora motgångar. Vad som är intressant ur processspårningssynpunkt är själva timingen för själva operationen för att mörda Savimbi som slutfördes endast sex dagar innan Eduardo Dos Santos, MPLAs ledare och president för Angola, skulle åka till USA för att möta George Bush i Vita Huset (Lucier, 2002). Att Bush och Santos skulle mötas är i sig självt inget konstigt. Bush hade som första Amerikanska president under sina två första år mött 25 presidenter från Afrika (White house, 2003). MPLA verkar dock tagit tillfället i akt att mörda Savimbi innan mötet skedde för att öppna upp för mer handel. Den officiella anledningen till mötet var att diskutera den politiska situationen i södra Afrika tillsammans med Botswanas och Mocambiques presidenter. I Bushs officiella uttalande efter mötet konstaterades att "fred nu var inom räckhåll" för Angola (Lucier, 2002). Vad Paul Hare, exekutiv direktör för den USA-Angolanska handelskammaren, konstaterade redan innan mordet på Savimbi var:

"It appears the new American administration wants to pursue a policy of active engagement with the Angolan government. The emphasis will be on practical results and not rhetorical statements. The reasons for this approach are severalfold. Angola's present and potential energy resources are becoming more important every day. The oil is plentiful and accessible, and is also the type of crude which the United States needs." (Lucier, 2002)

4.3 Angola Partnership Initiative

Efter konflikten mellan MPLA och UNITAs slut 2002 beslöt Chevron att ändra sin CSR³-policy från en biståndsorienterad till en policy som bygger mer på direkt inblandning. Vad man startade upp tillsammans med den Angolanska regeringen var ”Angola partnership initiative” vars syfte var att stärka banden mellan privata aktörer och staten i Angola. Även det amerikanska statliga biståndsgorganet USAID var inblandat i projektet, som tillsammans med Chevron skulle dela på kostnaderna för projektet. Resurserna för projektet var cirka 20 000 000\$ över en period på 5 år (Parker *et al.*, 2004: 3). Det slutgiltiga målet för projektet var att stärka banden mellan privata aktörer och statliga aktörer, för att i framtiden öppna upp nya möjligheter för större samarbeten mellan USAID och Angola genom alliansbyggande mellan olika aktörer, däribland Chevron. Chevrons prioriteringar för projektet var kapacitetsbyggande, utvidgning av fiske, hälsa och utbildning, hållbarhet och kredit stöd. I Chevrons och USAIDs rapport om projektet går det att utläsa att det inte har gått någon finansiering till varken demokratistärkande eller fredsbyggande i Angola, något som landet var i oerhört stort behov av efter nästan 30 år av inbördeskrig (Parker *et al.*, 2004: 28). I rapporten går det även att utläsa att en stor del av projektets finansiering gått till en så kallad ”social fund” i det statliga oljebolaget Sonangol. Sonangol som av många regimkritiker kritiserats för att användas av regeringen för att bedriva korrupsionsverksamhet och muta oppositionspolitiker i landet.

Chevrons och USAIDs avsaknad av press på Angolas regering att genomföra fredsbyggande aktioner och demokratibyggnad under perioden 2002 – 2003 är intressant ur perspektivet att det under den här tidsperioden fortfarande ägde rum en väpnad konflikt i exklaven Cabinda strax norr om Angola. Det är i den här regionen som Chevrons huvudanläggning för oljeproduktion ligger och där företaget har haft mest produktion genom åren. I sitt samarbete med Angola så stödde de ingen form av fredsprocess i Cabinda, utan man valde istället i sin CSR-policy att försöka stödja den ekonomiska marknaden i regionen. Förutom rebellgruppen FLEC har även grupper representerande det civila samhället i Cabinda uttryckt krav på regeringen och Chevron att upphöra med kränkningar av rättigheter för oljearbetare, vapenvila och slutet av kränkningar mot lokalbefolkningen av den angolanska militären. Något de inte upphörde med förrän de kvarvarande FLEC-rebellerna hade drivits ut ur landet (Shantz, 2006: 24).

³ Corporate social responsibility

5 Inbördeskriget i Sudan

1956 blev Sudan självständigt, men likt många andra forna kolonier i Afrika utbröt konflikt i landet inom loppet av några år. Konflikten hade sin grund i den kulturella och politiska uppdelning i landet som kolonimakten Storbritannien förstärkte under sin styrelsetid. De nordliga delarna av Sudan består av en till majoriteten muslimsk befolkning med ”arabisk” etnicitet, medan det i de södra delarna av landet bor kristna med ”afrikansk” etnicitet, men också många nomadiska befolkningsgrupper. Storbritannien hade givit makten över landet till den muslimska befolkningen i norr med Khartoum som huvudstad för det vidsträckta landet. Det första inbördeskriget var ett resultat av den här uppdelningen av landet då befolkningen i södra Sudan kände sig ekonomiskt och politiskt missgynnade av regeringen i Khartoum. 1972 fick det första inbördeskriget ett slut genom ett fredsavtal som gav upphov till 11 år av relativt lugn i Sudan, men under början av 80-talet blev det återigen oroligheter i Sudan. Återigen var det befolkningen i söder som kände sig missgynnade vilket ledde fram till att flera olika rebellgrupper i söder gick ihop under namnet SPLA⁴ för att göra uppror mot regimen i Khartoum och slåss för självständighet (Patey, 2007: 1000). 1983 upptäcktes för första gången olja i Sudans södra delar av företaget Chevron vilket kom att bidra till att konflikten återigen blossade upp till vad som skulle komma att bli landets andra inbördeskrig. Regeringen i Khartoum började nu att aktivt arbeta för att säkra framtida oljetillgångar genom att flytta gränser inom landet och etablera större närvaro i söder. Utöver detta etablerades även Sharia-lagar även i landets södra delar, vars befolkning till majoriteten kristna eller animalister (Patey, 2007: 1001). Regeringen började även använda sig av arabiska nomad-stammar som betalades för att angripa byar och befolkningen i söder som kunde kopplas ihop med SPLA. För de här nomad-stammarna blev krigandet ett sätt att tjäna sitt uppehälle, samtidigt som regeringsstyrkorna kunde undvika att begå allvarliga brott mot mänskligheten. På grund av de här övergreppen växte splittringen i landet vilket bidrog till konfliktens utdragenhet och intensitet. Även inom det brokiga SPLA fanns det motsättningar vilket ledde i flera fall till inre konflikt (Patey, 2007: 1001).

Konflikten pågick under 80- och 90-talet utan att några fredsförhandlingar lyckades att lindra spänningarna i landet. 1997 skrevs ”Khartoum Peace Agreement” under mellan regeringen och ett antal rebellgrupper i södra Sudan, fredsfördraget skulle reglera hur och vad regeringsstyrkorna fick agera i södra Sudan och skapade organisationen SSDF⁵. Fredsfördraget fick dock inte

⁴ Sudan People's Liberation Army

⁵ South Sudan Defence Force

betydande konsekvenser för konflikten. År 2000 försökte även Libyen och Egypten tillsammans att medla i konflikten. Men på grund av stor misstro från SPLA mot regeringen i Khartoum så lyckades man inte komma överens om hur freden skulle implementeras. Istället dröjde det till 2005 innan ”Comprehensive Peace Agreement” undertecknades av båda parterna och slutet på Sudans andra inbördeskrig var ett faktum (Zambakari, 2013: 17).

5.1 Lundin Petroleum i Sudan

Lundin Petroleum⁶ påbörjade sin verksamhet i Sudan efter det att större oljebolag tvingats ut ur landet av sina egna regeringar på grund av påtryckningar från NGOs som menade att bolagen var delaktiga i att finansiera folkmord i Sudan. USA hade även infört sanktioner mot landet under 90-talet på grund av landets kopplingar till islamsk terrorism. Det här ledde till att bolag som Chevron, Royal Dutch Shell, British Petroleum och Total hade lämnat landet. Det här gjorde Sudan attraktivt för mindre oljebolag att investera i, vilket ledde till att Kanadensiska och mindre europeiska oljebolag lockades till landet. Under 90-talet finansierade även Kina en pipeline från landets södra delar till hamnstaden Port Sudan, vilket innebar att stora investeringar inte behövdes göras vilket även det lockade de mindre oljebolagen (Patey, 2007: 1005).

1997 påbörjade det Svenska företaget Lundin sin verksamhet i block 5A i Unity State i södra Sudan efter att ha ingått ett avtal med Sudans regering i Khartoum, Lundin ledde då ett multinationellt konsortium. Lundin kunde verka i landet trots att andra större bolag tvingats dra sig ur på grund av Europeiska Unionens policy om *constructive engagement*, det vill säga idén om att den ekonomiska tillväxt som bolaget skapade skulle hjälpa landet i sin sociala och ekonomiska utveckling (Patey, 2007: 1007). Bolagets verksamhetsperiod i Sudan kom att präglas av anklagelser om medhjälp till brott mot mänskligheten och ifrågasättande av bolagets inblandning med regeringsstyrkor under konflikten. Under 1999 blev bolaget tvungna att avbryta sin verksamhet i 18 månader på grund av den rådande konflikten, men återupptog den återigen 2000. Under samma period som Lundin återupptog sin verksamhet i Sudan valdes Carl Bildt (Lundell, 2010: 6), den före detta statsministern och FN:s huvudförhandlare i Bosnien, till ny styrelseledamot i bolaget. Bildt arbetade med att bland annat utforma en CSR-policy för bolaget. Flera rapporter om Lundins verksamhet ifråga NGOs satte dock allt mer press på bolaget att dra sig ur landet, medan den Svenska regeringen och Europeiska Unionen förblev tysta. 2003 sålde till slut Lundin sin verksamhet i Sudan till det Malaysiska statliga företaget Petronas för

⁶ Härefter benämnt som Lundin

142 000 000\$, detta trots att verksamheten så sent som 2001 gick utan vinst (Patey, 2007: 1008)(Lundell, 2010: 57).

5.2 Tvångsförflyttningar från Block 5A

Efter Lundins fynd av olja, cirka 149 000 000 fat, i Block 5A i södra Sudan hade deras verksamhet satts igång med avsikt att börja utvinna olja från området och transportera den via pipelines till Port Sudan för export (HRW, 2003: 198). Lundins operationer bevakades under den här perioden både av regeringsstyrkor och av styrkor representerande södra Sudan. I april 1999 hölls ett möte där representanterna för SSDF informerades om att all oljeverksamhet i block 5A nu skulle bevakas endast av regeringstroga styrkor, något som representanterna för SSDF menade stred mot "Khartoum peace agreement", som säger att alla sådana beslut måste tas genom överenskommelse mellan parterna (HRW, 2003: 200f). Regeringen i Sudan företrädde under samtalen av Paulino Matiep, en krigsherre tillhörande Nuer-stammen som hade stridit på båda sidorna under det långa inbördeskriget, men som nu företrädde regeringen. Representanter för SSDF reste till Khartoum för att möta Sudans president för att diskutera frågan. De fick till svar att regeringen inte hade någon kontroll över Matiep och att de inte kunde göra något för att hindra händelseförloppet. Det här kom att ses som ett tillfälligt slut för den inomstatliga fredsprocess som hade pågått i landet mellan regeringen och olika rebellgrupper i södra Sudan(HRW, 2003: 200).

I Maj 1999 började tungt beväpnade regeringsstyrkor eskorterade av Matieps milis förflyttningar genom block 5A mot Lundins anläggningar i Thar Jath. SSDF-grupperingar påbörjade eldöverfall mot styrkorna för att bromsa deras framfart, medan andra grupperingar ur SSDF anföll anläggningar där Lundins oljearbetare låg och sov. Tre nordsudanesiska arbetare avrättades, medan de resterande, framförallt kinesiska, arbetarna togs som gisslan eller flydde (HRW, 2003: 202ff). Den här händelsen fick långtgående konsekvenser för framtiden i konflikten och även Lundin. Lundin evakuerade samtliga arbetare och avbröt all verksamhet i 18 månader innan man återupptog verksamheten. I Lundins pressmeddelande angående upphörandet av verksamheten var anledningen den kommande regnsäsongen i Sudan, ingenting nämndes om attacken eller de avrättade arbetarna (HRW, 2003: 440).

Matieps milis tillsammans med regeringsstyrkorna lyckades besegra SSDF-trupperna och kunde återta Lundins oljeanläggning efter att ha mött lite motstånd. Regeringsstyrkorna stannade därefter kvar vid anläggningen, medan Matieps milis fortsatte sydväst för att trycka tillbaka motståndaren. Även civilbefolkningen tvingades från sina hem och flydde tillsammans med SSDF-trupperna som nu hade slut på ammunition. Under perioden maj-Augusti 1999 tvingades cirka 70 000 människor från sina hem på grund av Matieps förehavanden i block 5A/Unity State (HRW, 2003: 314). Human Rights Watch rapporterar om bränningar av egendom, avrättningar, våldtäkter under perioden. Civilbefolkningen fick färdas dag och natt i upp till sju dagar för att undgå Matieps milis genom att färdas i

mycket farliga områden. Även demobiliseringen av 280 barnsoldater avbröts då deras läger blev överfallet av Matieps milis som värvade cirka 200 av dem (HRW, 2003: 228). Uppskattningsvis dog 12 000 personer under den här perioden, en siffra som bara kan uppskattas då inga register fördes under inbördeskriget (Lundell, 2010: 183). I augusti 1999 avbröts till slut förhandlingarna i fredsprocessen mellan regeringen och rebellgrupper i söder som kallades ”Khartoum Peace Agreement”. Representanter för SSDF konstaterade att fredsfördraget endast, tack vare händelser under perioden som ledde fram till tvångsflyttningarna ur block 5A, hade gjort det svårare att uppnå en fred mellan regeringen och rebellerna i södra Sudan. Regeringen hade vid det här laget även slutat att ge SSDF finansiellt stöd vilket gjort att inga löner hade betalats ut på tre månader (HRW, 2003: 236f)

5.3 Oljevägen

Under 2000 återupptog Lundin sin verksamhet i Thar Jath, men kunde inte påbörja sin utvinning av olja förrän ett säkert sätt att transportera materiell och förnödenheter till och från anläggningen fanns tillgängligt. Den väg som använts innan var endast användbar under torrperioden eftersom den under regnperioden blev för svag för att transportera tungt materiell på. Vägen som behövdes byggas skulle gå ifrån Lundins anläggning hela vägen till Khartoum. Längs sträckan fanns flera floder som broar behövdes byggas över, vilket också skulle gynna regeringsstyrkorna genom att ge dem möjlighet att anfälla rebeller som sökt skydd på andra sidan floder. Under torrperioden 2000 började regeringsstyrkorna tillsammans med milisgrupper att ta och rensa områden som en väg skulle kunna konstrueras på. Vägen skulle byggas av det konsortium som Lundin ägde, vilket innebar att Kinesisk arbetskraft användes (HRW, 2003: 255). Konstruktionen av vägen genomfördes av den kinesiska personalen som skyddades av antingen regeringsstyrkor eller milisgrupper. Vägsträckningen drogs vid ett skede rakt igenom en by, som fick överges av befolkningen, och vid ett annat tillfälle rakt över ett flygfält som Förenta Nationerna använde sig av för att tillhandahålla förnödenheter till lokalbefolkningen (HRW, 2003: 255).

Regeringsstyrkors ökade närvaro i Unity State innebar fler möjligheter för SPLA och dess allierade att attackera dem. Flera attacker genomfördes mot vägkonstruktionen, vilket ofta åtföljdes av vedergällningsattacker mot intilliggande byar av Matieps milis. Bland annat användes Antonov-flygplan för att bomba byar där det misstänktes att rebeller fanns (HRW, 2003: 256ff). För första gången började nu regeringsstyrkorna även använda sig av sovjetiska attackhelikoptrar för att mota tillbaka rebellerna från området kring vägen. Efter vägen blivit färdig stationerades det regeringsstyrkor på cirka 5 kilometers avstånd längs vägens sträckning (Lundell, 2010: 26f).

En konsekvens av regeringsstyrkornas ökade närvaro i blocka 5A/Unity State var att de lyckades förmå rebellgrupper att byta sida och slåss för regeringen.

Konsekvensen av detta var att en stor splittring inom SPLA när en av de högsta ledarna bytte sida och de nu var tvungna att strida mot sina tidigare allierade. Resultatet av detta var mycket blodiga strider mellan rebellgrupperna i södra Sudan under sommaren 2000, vilket återigen försvårade möjligheterna till fred. Om det någon gång skulle bli fred i Sudan så krävdes det framförallt att rebellerna i södra Sudan visade upp en enad front, något regeringen arbetade aktivt emot (Lundell, 2010: 29f). De avhoppade rebellerna fick även assistans av Matieps milis genom ammunition och genom stöd vid eldöverfall, vilket gjorde att SPLA fick dra sig tillbaka återigen(HRW, 2003: 264).

6 Analys

I det här avsnittet kommer resultaten samlade från de empiriska fallen analyseras utifrån Newman och Richmonds spoiler-teori. Först kommer förekomsten av de kausala mekanismerna analyseras, därefter kommer en återkoppling genomföras med Newman och Richmonds teori om spoilers.

6.1 Chevron

Resultaten från processpåringningen av händelser under inbördeskriget i Angola visar på att det finns vissa kopplingar mellan Chevrons förehavanden och utfallet för fredsprocessen i Angola. Det tydligaste fallet av detta är George W Bush möte med MPLAs ledare Dos Santos i Vita Huset 2002, som föranleddes av mordet på UNITAs ledare Savimbi. Det problematiska med detta fallet är att det inte gått att finna bevis för huruvida Chevron har pressat USAs regering att sätta press på Angola gällande konflikten i landet. Det finns heller inga empiriska bevis för att USA ska ha hjälpt MPLA att finna Savimbi, trots att satellit-teknik användes för att finna honom. Den enda kausala mekanismen som går att dra några slutsatser utifrån i det fallet är Rices finansiella och professionella till Chevron, som ändå inte räcker till för att man kan dra några slutsatser kring om Chevron haft inflytande över händelserna.

Vad gäller Chevrons och USAIDs samarbeten med den Angolanska regeringen under den pågående konflikten i Cabinda så finns det inte heller här hittats några empiriska bevis för att deras ageranden bidragit till att förstöra fredsprocessen enligt de förutspådda kausala mekanismerna. De enda empiriska bevisen i detta fall är ”Angola Partnership Initiative”, som inte nämner något om fredsprocesser varken med UNITA eller FLEC i Cabinda. Även om Chevron gynnades av utdrivandet av rebellerna från Cabinda så stödjer inte empirin i fallet Newman och Richmonds teori.

Vad som kan konstateras är att det material som funnits tillgängligt inte varit tillräckligt för att bevisa att de kausala mekanismer som teorin förutspår har påverkat konflikten eller den efterföljande fredsprocessen i Cabinda. Det går inte att empiriskt säkerställa att Chevrons ageranden i de valda händelserna har lett till att någon aktör i inbördeskriget agerat enligt hypotesen. Däremot har processpåringningen av händelserna visat på att privata aktörer indirekta inblandningar i konflikter har möjligheten att agera som spoiler i konflikter. Anledningen till detta är att utfallen av både de undersökta händelserna i inbördeskriget ledde till att en fredsprocess förstördes av en aktör, samtidigt som Chevron hade en viss mån av inblandning. Men eftersom det inte går att utesluta

inblandningen av andra variabler i de processer som undersökt så går det inte att dra några slutsatser kring Chevrons deltagande i dem.

6.2 Lundin Petroleum

I fallet Lundin i Sudan så har processspårningen visat tydligare tecken på att Lundins förehavanden under inbördeskriget fått konsekvenser både för konflikten och för fredsprocesserna som pågick under den här perioden. De kausala mekanismer som Newman och Richmond förutspår leda fram till en viktig händelse under konflikten är tydligare observerbara än de är i fallet Chevron i Angola.

Lundin hade påbörjat sin verksamhet i Sudan efter det att större oljebolag tvingats ut ur landet på grund av påtryckningar utifrån som hade uppstått efter regeringens brott under inbördeskriget. Företaget visste följaktligen riskerna och de potentiella konsekvenserna av att operera i det instabila området i södra Sudan. Efter att Lundin påträffat en stor oljefyndighet i block 5A, ett område som bevakades av regeringsstyrkor och SSDF tillsammans enligt ett fredsfördrag, förändrades regeringens policy gentemot fredsfördraget drastiskt. De anlätade en rebelledare för att hjälpa regeringen få kontroll över området, samtidigt som alla fredsfördrag med rebellgrupper i syd ignorerades. Konsekvensen blev att konflikt återigen blossade upp i området och 70 000 människor tvingades på flykt efter att regeringen beslöt att tömma området på sin befolkning. Även Lundins anläggning attackerades med tre dödsfall som resultat. Lundin Petroleum höll under den här perioden helt tyst om händelserna i block 5A. Företaget avbröt all sin verksamhet, men skyllde det här på den annalkande regnperioden i området. Att Lundin inte rapporterade någonting om händelserna under den här perioden utåt kan endast tolkas som om de inte ville att händelserna skulle nå omvärlden. Lundins anläggningar bevakades efter det här av regeringsstyrkor och den milisgrupp som hade utfört allvarliga brott mot folkrätten. Händelserna fick också till konsekvensen att det fredsfördrag som hade funnits övergavs helt några månader senare. Lundins koppling till det här avbrottet i fredsprocessen är svår att bortse ifrån då de genom sina oljefynd hade skapat incitament för regeringen att överge fredsprocessen. Lundins närvaro i block 5A fick följaktligen stora konsekvenser för konflikten som nu gick in i ett nytt våldsamt skede.

Under Lundins 18 månader långa frånvaro från Sudan meddelade de via ett pressmeddelande att de inte kunde återuppta operationerna förrän den säkerhetsmässiga och logistiska situationen hade förbättrats i block 5A. Kort efter det här uttalandet hade offentliggjorts påbörjade regeringsstyrkor tillsammans med milisgrupper en utrensning av befolkningen i det område där en väg kunde konstrueras för oljebolagets användning. Snart utbröt våldsamer mellan regeringstrogn och rebeller som återigen mynnade ut i grova brott mot folkrätten när regeringsstyrkorna började bomba byar och tvinga människor på flykt från området. Situationen förvärrades än mer när rebeller från syd betalades för att byta sida i konflikten, vilket ytterligare försvårade en fredlig lösning till

konflikten. Återigen finnes här ett samband mellan Lundins ageranden och en konsekvens för konflikten. Regeringens vilja att återstarta produktionen av olja i regionen innebar att de var villiga att ta till drastiska åtgärder, något som fick grava konsekvenser återigen för konflikten och fredsprocessen som i det här skedet nästan var obefintlig.

Den kausala kopplingen mellan Lundins ageranden och konsekvenser för konflikten och fredsprocessen är här observerbara. Kopplingen mellan Lundins ageranden och utfallet för fredsprocessen kan därför inte sägas vara spuriöst. Anledningen till att den här slutsatsen kan dras är att Bayesisk logik säger att ju mer unika och oväntade de empiriska bevisen är desto starkare är dess förklaringskraft. Det vill säga var det inte väntat att de kausala kopplingarna mellan en privat aktör och en konflikt skulle vara så observerbara. Newman och Richmonds deduktiva hypotes om hur privata aktörer kan påverka konflikter och fredsprocesser får därför sägas stämma överens med Lundins förhållanden i Sudan.

6.3 Återkoppling till teorin

Newman och Richmond förespråkar ett ”inifrån-ut” perspektiv när man ska analysera förekomsten av spoilers i konflikter, det vill säga vilka incitament och motiv en aktör hade för att agera som de gjorde. I Chevrons fall hade bolaget incitament för att motverka att rebellgrupperna UNITA och FLEC legitimerades genom en fredsprocess och inte fick något inflytande i landet. Detta hänger framförallt ihop med de stora summor som bolaget betalat till Angola för utvinningsrättigheter av olja. Om UNITA och FLEC hade fått mer inflytande över Angola hade förmodligen den korruptionsverksamhet som bedrivits genom det statliga bolaget Sonangol fått upphöra och det hade inte längre varit möjligt för regeringen att gömma undan de stora summor som Chevron betalade till staten för att fortsätta operera i landet. Det vill säga så hade Chevron och regeringen incitament och motiv för att förhindra en fredsprocess. Men eftersom processen som ledde fram till utfallet för konflikten inte går att klarlägga till fullo så går det inte att dra slutsatsen att Chevron varit en spoiler i inbördeskriget i Angola.

Vad gäller Lundin i Sudan så går det att dra andra slutsatser. Lundins motiv för att förhindra en fredsprocess är sprungna ur att de var beroende av regeringsstyrkorna i norr för att upprätthålla säkerheten vid sin anläggning. Lundin var också beroende av den pipeline som förband oljefälten i söder med oljehamnarna i nordöstra Sudan. Hade regeringsstyrkorna förlorat kontrollen över området kring pipelinen och oljefälten hade Lundin förmodligen inte kunnat fortsätta sin verksamhet i området. Vad processspårningen visar på är att händelser som påverkat Lundins anläggningar och verksamheter varje gång har lett till att regeringsstyrkor och deras allierade har agerat på ett sätt som enligt den valda teorin betraktas som spoiling. Lundins ageranden ensamt har inte påverkat utfallet, men deras ageranden satte igång en process som till slut ledde fram till spoiling. Det går inte heller att argumentera för att de här agerandena varit

legitima försök att forma fredsprocessen, då agerandena varit grova brott mot mänskligheten och ignorering av fredsfördrag. Lundin Petroleums argument för att verka mitt i ett destruktivt inbördeskrig har varit att de bidragit till ekonomisk och social utveckling av regionen, något som flera rapporter från journalister och NGOs bevisat att det inte gör. Newman och Richmond menar att tredjepartsaktörer i konflikter ofta har så kallade oärliga mål med sin verksamhet. Vad som kan konstateras med följderna av Lundin Petroleums närvaro i Sudan som bevis är att Lundin Petroleum har haft oärliga mål med sin verksamhet och närvaro genom att inte ha för avsikt att stödja en fredlig uppgörelse av konflikten.

Skillnaden mellan de olika fallen i vilken påverkan den privata aktören haft är intressant ur ett teoriutvecklande perspektiv. Den variabel som skiljer de två privata aktörerna åt mest är deras verksamhets geografiska närhet till det huvudsakliga konfliktområdet. I Chevrons fall bedrivs deras huvudsakliga verksamhet utanför Angolas kust, vilket innebär att de inte blivit påverkade av konflikten på ett säkerhetsmässigt plan. Lundins verksamhet i Sudan däremot utfördes i ett av de mest omstridda områdena i Sudan, ett område som senare skulle bli en del av den nya staten Sydsudan. Detta innebär att de var beroende av regeringsstyrkor för bevakning för att kunna bedriva sin verksamhet. Det är möjligt att detta skapade incitament för Lundin att agera som de gjorde, vilket till slut fick konsekvenser för konfliktens utfall. Detta bör ses endast som en observation och ett möjligt forskningsproblem i nästa steg i forskningsprocessen.

7 Slutsatser

Processspårningen av privata aktörers påverkan på inomstatliga konflikter har visat på att den faktiska påverkan som aktörerna har endast går att identifiera i ett fall. I fallet Sudan så visar processspårningen att Lundin Petroleums påverkan på konflikten inte går att bortse ifrån, medan i fallet Angola så har processspårningen inte kunnat klarlägga ett kausalt samband och att det inte går att utesluta att andra variabler påverkat mer än Chevrons ageranden. Det är följaktligen svårt att dra några slutsatser ifrån studien vad gäller uppsatsens teoriprovande aspekt. Chevron kan mycket väl ha påverkat konflikten, men empirin som använts stödjer inte den tesen fullt ut. Däremot visar studien att Lundins påverkan på konflikten följt teorins hypotes om privata aktörers påverkan på konflikter. Med detta i åtanke så verkar teorins hypotes stämma överens med den klassen av privata aktörer som har sin verksamhet i eller mycket nära ett konfliktområde. Studien ger därför delvis stöd till den kritiska spoiler-teorin, men graden av påverkan styrs av faktorer som inte undersökts i uppsatsen.

Teorin har dock gett möjligheten att problematisera privata aktörers verksamhet i konfliktområden utifrån ett nytt perspektiv. Med hjälp av processspårning och ”inifrån-ut”-analys av de privata aktörernas förhållanden så har studien visat på att kopplingen mellan ageranden från privata aktörer till ett utfall i konfliktförloppet inte alltid är så långsökt eller försumbar. Vad studien visar är att privata aktörers närvaro i resursrika instabila utvecklingsländer inte endast bidrar till den så kallade resursfällan, utan att de även kan bidra mer direkt genom att påverka konfliktutfallet. Naturligtvis påverkar de privata aktörerna indirekt konfliktutfallet även genom att finansiera stridande parter, men vad Lundin Petroleums närvaro i Sudan visar är att de potentiellt kan ha en ännu större påverkan på själva konfliktodynamiken. Detta ger stöd till Newman och Richmonds tanke om att spoilerkonceptet måste breddas för att kunna behålla sin förklaringskraft när nya aktörer har allt större möjlighet att påverka processer i en globaliserad värld. Teorin har i uppsatsen bidragit till att identifiera den påverkan som privata aktörer kan ha på konflikter och visat på att analys av handlingar istället för aktörer är ett funktionellt sätt att analysera spoliars i fredsprocesser utifrån.

Vad gäller privata aktörers närvaro i konfliktområden så går det att konstatera att deras närvaro är problematisk. Även om det inte går att argumentera för att Chevrons aktiviteter bidragit till utfall i konflikten i Angola så bör företagets finansiella kopplingar till den korrupta regeringen ifrågasättas av både USA och det internationella samfundet. Även policyn *constructive engagement* är något som borde problematiseras mer. Policyn har fungerat som ett sätt för Lundin Petroleum att legitimera sin närvaro i Sudan, samtidigt som de snarare skadat befolkningen i Sudan än att hjälpa dem.

8 Källförteckning

- Beach, Derek (2014). "Process tracing og studiet af kausale mekanismer". *Politica: Tidsskrift for Politisk Videnskab*, Vol. 46:1
- Bjereld, Ulf, Marie Demker & Jonas Hinnfors (2009). "Varför vetenskap?", Tredje upplagan. Lund: Studentlitteratur.
- Chevron (2014). "Record of achievements"[Elektronisk]. Hämtad från: <http://www.chevron.com/countries/angola/recordofachievement/>
Hämtad: 030514
- Collier, Paul (2007). "The bottom billion". New York: Oxford University Press
- George, Alexander J & Bennet, Andrew (2005). "Case studies and theory development in the social sciences". Cambridge, Massachusetts: Belfer Center
- Harshe, Rajen (2003). "Politics of giant oil firms: consequences for human rights in Africa". *Economic and political weekly*, Vol. 38:2
- Hollis, Martin (2006). "The philosophy of the social sciences". Cambridge: Cambridge University Press.
- Human Rights Watch(HRW) (2003). "Sudan, oil and human rights" [Elektronisk]. Hämtade från: <http://www.hrw.org/reports/2003/sudan1103/sudanprint.pdf>
Hämtad: 100514
- Le Billon, Philippe (2007). "Drilling in deep water: oil, business and war in Angola". I;
Kaldor, Mary, Lynn Karl, Terry & Said, Yahia (red) (2007). "Oil Wars". London: Pluto Press
- Lucier, James (2002). "Chevron oil and the Savimbi problem". *Insight on the news*, Vol. 18:15
- Lundell, Kerstin (2010). "Affärer i blod och olja". Stockholm: Ordfront
- Malaquias, Assis (2001). "Making war and lots of money: the political economy of protracted conflict in Angola". *Review of african political economy*, Vol. 28:90
- Mena, Sebastien, de Lede, Marieke, Baumann, Dorothee, Black, Nicky, Lindeman, Sara & McShane, Lindsay (2010). "Advancing the Business and Human Rights

Agenda: Dialogue, Empowerment, and Constructive Engagement". *Journal of Business Ethics* vol. 93

- Newman, Edward & Richmond, Oliver (2006a). "Peace building and spoilers". *Conflict, Security & Development*, Vol. 6:1
- Newman, Edward & Richmond, Oliver (2006b). "Challenges to peacebuilding: managing spoilers during conflict resolution". Tokyo: United Nations University Press
- Newman, Edward, Paris, Roland & Richmond, Oliver (2009). "New perspectives on liberal peacebuilding". Tokyo: United Nations University Press
- Nilsson, Desirée & Söderberg Kovacs, Mimme (2011). "Revisiting an elusive concept: a review of the debate on spoilers in peace processes". *International Studies Review*, 2011: 13
- Parker, Rani, Schlagenhaut, Mark & Spence, Gail (2004). "The public-private alliances of USAID in Angola: an assessment of lessons learned and ways forward" [Elektronisk]. Hämtad från: http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PNADC377.pdf
Hämtad: 060514
- Patey, Luke (2007). "Oil companies and armed conflict in Sudan". *Third World Quarterly*, Vol. 28:5
- Shantz, Jeff (2006). "Cabinda: Africa's Forgotten War". *Undercurrents: Journal of environmental studies*, Vol. 15
- Stedman, Stephen John (1997). "Spoiler problems in peace processes". *International Securit*, Vol. 22:2
- Systemic Peace (2010). "Polity IV country report 2010: Angola" [Elektronisk]. Hämtad från: <http://www.systemicpeace.org/polity/Angola2010.pdf>
Hämtad: 060514
- Teorell, Jan & Torsten Svensson (2007). "Att fråga och att svara: Samhällsvetenskaplig metod". Malmö: Liber.
- White House (2003). "President Bush's Africa accomplishments and initiatives" [Elektronisk]. Hämtad ifrån: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/infocus/africa/accomplishments.html> Hämtad: 040514
- Zambakari, Christopher (2013). "In search of durable peace: the comprehensive peace agreement and power sharing in Sudan". *The Journal of North African Studies*, Vol 18:1